

صفحه ۹۳ تا ۱۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۲

ارائه مدلی جهت شناسایی ریسک‌های فرآیندی بنگاه اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه

هدایت اله فرجی^۱، حسین ایزدی^۲، محمدرضا پورفخاران^۳

چکیده

براساس چارچوب و اصول سازمانی در حوزه مدیریت کشوری و لشگری در درون ساختار اداری مجموعه‌ای به نام حراست وجود دارد. مهمترین وظایف حراست شامل پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن ضعف‌ها، مشکلات و ریسک‌های داخلی سازمان‌هاست تا روند فعالیت‌ها و مأموریت سازمان دچار اختلال و بحران نشود و فعالیت سازمان تداوم یابد.

شناخت و درک ریسک‌هایی که بنگاه‌های اقتصادی با آن مواجه می‌شوند این امکان را فراهم می‌سازد تا مدیران بنگاه‌ها توانایی بهتری در تشخیص و مقابله با رخداد‌های غیرمنتظره را ایجاد نمایند. از این رو پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرآیندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست به اجرا درآمد. در این پژوهش عوامل موثر بر ریسک فرآیندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه، شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک، خنثی‌سازی و مهار ریسک، پیشگیری از ریسک‌های فرآیندی در بنگاه اقتصادی و شاخص اهمیت ریسک مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج میزان تاثیر گذاری شاخص شناخت بنگاه بیشترین تاثیر گذاری را بین شاخص‌ها دارد همچنین میزان تاثیر پذیری این شاخص کمترین تاثیر پذیری را بین شاخص‌ها دارد. اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تاثیر گذاری این عامل بر عوامل دیگر، ناظرین سازمانی می‌توانند با صرف هزینه کم و در موقع مناسب موجب کشف، خنثی‌سازی و پیشگیری از ریسک‌های فرآیندی در بنگاه‌های اقتصادی شوند.

واژگان کلیدی: ریسک، بنگاه اقتصادی، نظارت سازمانی، حراست

۱. دانشجوی دکتری، گروه مالی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

۲. استادیار، گروه مالی، واحد اسلام‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام‌شهر، ایران (نویسنده مسئول)

izadih@yahoo.com

۳. استادیار، گروه مدیریت، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

Presenting a Model to Identify Process Risks of Economic Firms from the Firm's Security Perspective

Hedayatollah Faraji¹, Hussein Izadi², Mohammad Reza³

Abstract

According to the framework and organizational principles, there is an entity called "security" in the field of State and Military Management within the administrative structure. The most important responsibilities of this security include prevention, discovery, identification and neutralization of weaknesses, problems and internal risks of the organization so that the process of activities and missions of the organization are not disrupted and do not face a crisis and therefore; the organizational activities can continue.

Recognition and understanding of risks that economic firms face enable the managers of these firms to create better capabilities to recognize and counter unexpected incidents. Therefore; this research was implemented with the aim of designing a model to identify process risks of economic firms from security perspectives. Hence, the effective factors in process risks in economic firms from the security perspective of the firms include recognition of the firm, risk discovery, neutralization and containing risks, prevention of process risks in these economic firms and indicators of risk importance were all reviewed. Regarding the results of the rate of effectiveness, the indicator of firm recognition has the highest effectiveness among the other indicators and the rate of influence of this indicator is lowest among other indicators.

If we can improve the factor of firm recognition, and considering the effectiveness of this factor over others, organizational supervisors can discover, neutralize and prevent the process risks in these economic firms with low costs.

Key words: economic firm, organizational oversight, security

1. Ph.D Candidate in Financial Engineering, Azad Islamic University, Qum Branch (Writer-in-Charge, hfaraji2020@Gmail.com)

2. Academic Member, Finance Department, Azad Islamic University, Eslam Shahr Branch

3. Academic Member, Management Department, Azad Islamic University, Qum Shahr Branch

مقدمه

براساس چارچوب و اصول سازمانی در حوزه مدیریت کشوری و لشگری در درون ساختار اداری مجموعه‌ای نظارتی به نام حراست وجود دارد. مجموعه‌های نظارتی باید تلاش کنند تا پس از شناسایی دقیق مشکلات و موانع، آنها را ریشه‌یابی کرده و راه حل‌های اصلاحی را ارائه نمایند. نظام نظارت سازمانی و کنترل، نظامی است جامع که همه جوانب عملیات سازمانی را در بر می‌گیرد. این نظام به مدیریت کمک می‌کند که با متعادل نگاه داشتن تمامی بخش‌های عملیاتی، سازمان بتواند بصورت یک جمع هماهنگ به فعالیت خود ادامه دهد. از این رو گزارش‌های نظام نظارتی مورد استفاده مدیران عالی سازمان یا مدیران راهبردی قرار می‌گیرد. ناظرین سازمانی، علاوه بر جلوگیری از بروز تخلفات و فساد اداری، دارای نقشی نظارتی در حوزه عملکرد مدیریت سازمانی است. در واقع نظارت بر اجرای قانون و جلوگیری از قانون شکنی‌ها در کنار سالم سازی محیط کار و حفظ امنیت مجموعه پایه گذاری شده، وظیفه و نقش ویژه بخش ناظرین سازمانی در حوزه اداری سازمانی می‌باشد. بی توجهی به ناظرین سازمانی و حراست‌ها، زمینه ساز بسیاری از مشکلات است (بولتن نیوز، کد خبر ۷۶۶۰۴۹، ۶ اسفند ۱۴۰۰).

۱. بیان مساله

امروزه چالش‌های مدیریت ریسک بطور فزاینده‌ای از شبکه پیچیده‌ای تشکیل شده است که می‌تواند کسب و کار و ایجاد فرصت‌های جدید برای مدیریت بنگاه‌ها را تهدید کند. درک ریسک‌هایی که بنگاه‌های اقتصادی با آن مواجه می‌شوند این امکان را فراهم می‌سازد تا مدیران بنگاه‌ها توانایی بهتری در تشخیص و مقابله با رخداد‌های غیر منتظره را ایجاد نمایند. شناسایی ریسک‌ها موجب می‌شود در شرایط نابسامان و نامطمئن محیط رقابتی امکان تطبیق ایجاد شده و به عنوان اهرمی استراتژیک در فرایند رقابت پذیری سازمان‌ها عمل کنند. فرایند ارزیابی ریسک بنگاه‌های اقتصادی می‌تواند به گرفتن تصمیمات استراتژیک و برنامه‌های عملیاتی برای کمک به کاهش تعداد خرابی‌های بنگاه کمک کند (اسلام پور، ۱۳۹۸). بسیاری از شرکت‌ها برای کسب مزیت هزینه‌ای و سهم بازار، تمهیدات مختلفی چون برون سپاری تولید و تنوع محصولی را اتخاذ می‌نمایند این تمهیدات زمانی موثر می‌باشند که در شرایط پایدار قرار داشته باشند. اما خود این تمهیدات می‌توانند یک بنگاه را تحت تاثیر انواع ریسک قرار دهند. در اغلب شرکت‌ها، بنگاه‌ها، موسسات عمومی، دولتی، تعاونی واحدهای نظارتی مانند حسابرسان داخلی، بازرسی و

حراست مستقر می‌باشد. مهمترین وظایف ناظرین سازمانی شامل پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن ضعف‌ها و مشکلات و ریسک‌های موجود سازمانی است تا روند فعالیت‌ها و مأموریت سازمان دچار اختلال و بحران نشود و فعالیت سازمان تداوم یابد (قانون ارتش جمهوری اسلامی، ماده ۱۶، ۱۳۶۶).^۱

چرا گاهی مشکلات و معایب برخی بنگاه‌ها رسانه‌ای می‌شود و اذهان مردم را نسبت به مدیران سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی بدبین می‌نماید، مثل ماجرای فیش‌های حقوقی نامتعارف، اعتراضات کارگران کارخانه هفت تپه خوزستان به خصوصی سازی، کمبود سرم در کشور در اوج گیری بیماری کرونا، دپوی نامناسب اقلام و کالاها در گمرکات و بسیاری از مشکلات و معایبی که انتشار آنها امنیت روانی و آرامش ذهنی جامعه را به هم ریخته و موجب بدبینی و ناامیدی مردم از عملکرد بخشی از مدیران می‌شود. در بنگاه‌های اقتصادی این نوع رویدادها زیاد رخ می‌دهد، چرا قبل از وقوع، پیش بینی و پیشگیری نمی‌شود؟ حراست‌ها که وظیفه پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن آسیب‌ها و ضعف‌های بنگاه اقتصادی را به عهده دارند، چرا نمی‌توانند به موقع آنها را پیش بینی و پیشگیری نمایند تا از گسترش نامتعارف و انتشار تبعات منفی آن جلوگیری بعمل آید؟

هدف اصلی این پژوهش ارائه مدلی جهت شناسایی نقاط ضعف با اهمیت فرایندهای راهبری شرکتی در بنگاه‌های اقتصادی توسط حراست بنگاه می‌باشد تا ریسک‌های داخلی بنگاه اقتصادی قابل پیش بینی و پیشگیری شوند و با صرف هزینه‌های اندک در زمان حال، از اثرات بد مالی قابل توجه در آینده جلوگیری بعمل آید. بنگاه‌های اقتصادی در زمان فعالیت خود با مشکلات و موانع متعددی مواجه می‌شوند. حراست بنگاه مانند سایر ناظرین سازمانی بر اساس یک رویه ثابت بر موانع و مشکلاتی که بروز کرده و موجب اختلال یا انحرافی در فعالیت‌ها شده ورود کرده و اقدام به کشف و شناسایی عوامل مختل کننده یا منحرف شونده می‌نمایند و نهایتاً گزارش مشروحی از آنچه که رخ داده را تهیه کرده و جهت تصمیم‌گیری به مدیران تصمیم‌گیر ارسال می‌نمایند. اگر مشکلی بروز نکند یا اثر بد مالی آن در سال‌های بعد نمایان شود ناظرین سازمان ورود نمی‌کنند. در حقیقت حوزه ورود حراست‌ها مربوط به مشکلات گذشته است و در زمینه پیش بینی و پیشگیری مشکلات، فاقد اقدام مشخص و مستمر می‌باشند و نگاه به آینده برایشان ارجحیت ندارد (مجیدی موسی، ۱۳۹۴)، شاید این امر به سیاست‌ها و برنامه‌های حراست‌ها برگردد بطوریکه در تخصیص

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس، قانون ارتش جمهوری اسلامی، ماده ۱۶ مأموریت سازمان حفاظت اطلاعات، ۱۳۶۶

اعتبارات، تجهیزات، نفرات، ساختار و سازمان به مشکلات گذشته توجه شده و مقوله شناسایی ریسک (آسیب) در بنگاه اقتصادی در حوزه پیش بینی و پیشگیری کمتر توجه شده است. در این تحقیق، محقق بنا دارد که دلایل عدم شناسایی به موقع آسیب‌ها و ضعف‌هایی که در بنگاه اقتصادی وجود دارد را از دیدگاه حراست بنگاه بررسی نماید و مدلی را جهت شناسایی ضعف‌ها و مشکلات داخلی بنگاه اقتصادی توسط حراست مستقر در بنگاه ارائه نماید تا با بکارگیری مدل، پیش بینی و پیشگیری آسیب‌ها و ضعف‌ها تسهیل گردد و با اطلاع رسانی به موقع به مدیران عالی بنگاه، از بروز و افشای نامناسب ضعف‌ها و مشکلات در جامعه پیشگیری و جلوگیری بعمل آید.

۲. ادبیات نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱ ریسک

زندگی امروز در حالی ادامه می‌یابد که سایه افکنی شرایط عدم اطمینان بر کلیه امور، به علل مختلف فرایند تصمیم‌گیری را به کلی متحول ساخته است. تغییرات قیمت کالاهای اساسی، تغییر نرخ ارز، تغییر نرخ سود و همچنین تغییر قیمت سهام مواردی هستند که سازمان‌های امروزی دائماً با آن دست به گریبانند. مقوله جهانی شدن اقتصاد و از بین رفتن مرزهای اقتصادی، ناگزیر ما را با موضوعات ناآشنای تخصصی مالی، مواجه خواهد ساخت. افزایش روز افزون مرادوات و انتقال اطلاعات، خصوصاً با پیشرفت فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیک و امروزه مالی الکترونیک و سایر فایننس، خود عاملی در جهت افزایش سرعت جهانی شدن اقتصاد می‌باشد. در حال حاضر شرکت‌های صنعتی و تولیدی که انواع مواد اولیه و ماشین آلات را خارج از مرزهای اقتصادی وارد می‌کنند و صادرکنندگان کالا خصوصاً نفت که با بازارهای بین‌المللی در ارتباط هستند، از دیرباز با مقوله ریسک آشنا بوده و علائم و نتایج آن را با تمام وجود لمس کرده‌اند (راعی‌رضا؛ ۱۳۹۸). ریسک از نظر لغت در معنای متداول و رایج آن به مفهوم «خطر» است. علاوه بر معانی مختلف لغوی دیگری نظیر مخاطره، در معرض زیان یا خسارت قرار گرفتن، بیم زیان، احتمال خسارت نیز آمده است. تصمیم‌گیری در خصوص نتایج یک فعالیت اقتصادی دارای چند حالت نتیجه، ریسک شناخته می‌شود، زیرا بیش از یک حالت محتمل است اما به هر حال قابل محاسبه و پیش بینی است (صادقی شاهدانی مهدی، ۱۳۹۴).

فرهنگ لغات سرمایه‌گذاری^۱ (هیلدرت، ۱۹۸۸) ریسک را زیان بالقوه سرمایه‌گذاری که قابل محاسبه

1. Hildreth.1988

است می‌داند. ریسک در زبان چینیان با دو علامت تعریف می‌شود. علامت اول به معنی خطر و علامت دوم به مفهوم فرصت می‌باشد^۱ (دمدرن، ۲۰۰۰). به عبارت دیگر ریسک، ما را با شرایطی مرکب از خطر و فرصت مواجه می‌سازد و شاید این را بتوان از جمله کاملترین تعاریف ریسک به حساب آورد، چرا که نه تنها دنیای سرمایه‌گذاری بلکه جهان طبیعت نیز تهدیدها و فرصت‌ها را در کنار یکدیگر قرار داده است و موجودات به مقتضای سطح شعور و آگاهی‌های خود از این فرصت‌ها در کنار شناخت تهدیدات، استفاده می‌کنند.^۲ اولین بار هری مارکوویتز^۳ بر اساس تعاریف کمی ارائه شده، شاخص عددی برای ریسک معرفی کرد. وی ریسک را انحراف معیار چند دوره‌ای یک متغیر تعریف کرد. به عنوان مثال ریسک نرخ ارز در خلال سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱، عبارت است از انحراف معیار نرخ ارز در این سال‌ها سایر شاخص‌ها نیز به همین ترتیب محاسبه می‌شوند؛ از جمله ریسک نرخ بازدهی سهام، ریسک تغییرات قیمت و ریسک نرخ سود. دیدگاه دیگری در خصوص تعریف ریسک وجود دارد که تنها به جنبه منفی نوسانات توجه دارد. هیوب (۱۹۹۸) ریسک را احتمال کاهش درآمد یا از دست دادن سرمایه تعریف می‌کند.^۴ بنابراین برای تعریف ریسک می‌توان دو دیدگاه ارائه کرد، دیدگاه اول: ریسک به عنوان هر گونه نوسانات احتمالی بازدهی اقتصادی در آینده و دیدگاه دوم: ریسک به عنوان نوسانات احتمالی منفی بازدهی اقتصادی در آینده (راعی رضا، ۱۳۹۸)

۲-۱-۲ ریسک فرایندی از منظر این تحقیق

فرایند مجموعه‌ای از فعالیت‌های وابسته و مرتبط است که یک یا چند ورودی را به نتیجه یا خروجی تبدیل می‌کند. به شکلی که نتیجه بدست آمده نسبت به ورودی، دارای ارزش افزوده باشد. بطور کلی فرایند به شیوه انجام یک کار اشاره می‌کند. به بیان دیگر، به کار بردن کلمه فرایند به ما می‌گوید که یک کار مشخص، چارچوب، تعریف و روند مشخصی دارد که حتماً باید مطابق با مسیر از پیش تعیین شده، انجام شود. خوب است بدانید که برای هر فرایند می‌توانید نقطه آغاز و نقطه پایان تعریف کنید.

فرایندها معمولاً به ۳ گروه شامل فرایندهای اصلی، فرایندهای پشتیبانی و فرایندهای مدیریتی تقسیم می‌شوند.

1. Damodaran.2000
2. Glib.2002
3. Markowitz, 1952
4. hube,1998

فرایندهای اصلی فلسفه وجودی واحد مربوطه را تشکیل می‌دهند. فرایندهای پشتیبانی نیز به طور غیرمستقیم و با فراهم کردن منابع مورد نیاز، فرآیندهای اصلی را در جهت رفع نیازها و انتظارات واحدهای مربوطه پشتیبانی می‌کند. فرایندهای مدیریت راهبری و هدایت نیروی کار به منظور رسیدن به اهداف سازمانی از مسئولیت‌های مدیران می‌باشد. مدیریت منابع انسانی، مدیریت فناوری اطلاعات، مدیریت منابع مالی، مدیریت دارایی‌ها و برقراری ارتباط با ذینفعان خارجی از جمله فرآیندهای مدیریتی مهم هستند. مدیریت ریسک فرایندی، فرایندهایی است که در آن سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا انواع خطرات بالقوه و ریسک‌هایی که سازمان را تهدید می‌کند، شناسایی، ارزیابی و کنترل کنند. این ریسک‌ها می‌توانند انواع مختلفی داشته باشند و از لحاظ مالی، قانونی، امنیتی و فرایندی برای سازمان‌ها تهدید کننده باشند (راعی رضا، ۱۳۹۸).

ریسک فرایندی نقش بسیار مهمی در افزایش کارایی و انعطاف‌پذیری سازمان یا پروژه دارد. این ریسک‌ها می‌توانند به عنوان یک فرصت برای بهبود فرایندها هم در نظر گرفته شوند. از طریق شناسایی و مدیریت صحیح ریسک‌ها، امکان جلوگیری از ایجاد مشکلات ناخواسته و بهینه‌سازی استفاده از فرصت‌ها فراهم می‌شود. برای مدیریت ریسک فرایندی، اساساً سه مرحله مهم وجود دارد: شناسایی ریسک، ارزیابی ریسک، و کنترل ریسک. در این مراحل، تجزیه و تحلیل دقیقی از عوامل مختلف انجام می‌شود تا بتوان به بهترین نحو اقدامات لازم را برای مدیریت ریسک‌ها انجام داد. تأثیرات ریسک فرایندی می‌تواند در دو زمینه اصلی مشاهده شود: تأثیرات مثبت و تأثیرات منفی. ریسک‌های مدیریت شده می‌توانند به عنوان فرصت‌هایی برای بهبود عملکرد و نوآوری در سازمان یا پروژه ایفا کنند. از طرف دیگر، ریسک‌های نادیده گرفته شده ممکن است منجر به مشکلات و خسارات قابل توجهی شود (اسلام پور، ۱۳۹۸).

در مجموع، مدیریت ریسک فرایندی به عنوان یک ابزار حیاتی در دستیابی به اهداف و برنامه‌ریزی موفق سازمان‌ها و پروژه‌ها بازی می‌کند. با توجه به پیچیدگی روزافزون محیط کسب و کار، توانایی در شناسایی، ارزیابی، و مدیریت ریسک‌های فرایندی، اساسی برای بقای و پیشرفت هر سازمان یا پروژه می‌باشد (راعی رضا، ۱۳۹۸).

۲-۲ نظارت سازمانی

نظام اداری در هر کشوری یکی از ارکان اساسی تصمیم‌گیری و اجرا محسوب می‌شود. اگر یک دولت از نظام اداری قاعده مند و سالمی برخوردار باشد هم در درون می‌تواند اعتماد مردم را بدست

آورد و هم در عرصه بین الملل مورد اعتماد دیگر ملت‌ها و دولت‌ها قرار می‌گیرد. فساد در نظام اداری سم مهلکی است که ریشه‌های توسعه و تعالی کشور را از بین می‌برد، دولت‌ها را از درجه مشروعیت و مقبولیت ساقط نموده و امنیت جوامع را به مخاطره می‌اندازد. در این میان مهم‌ترین عامل در بروز فساد اداری عامل اقتصادی است که در ایجاد رشوه، اختلاس و دیگر فسادها اعم از اخلاقی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی نقش بسزایی دارد. نظارت بر این سیستم می‌تواند به دو صورت انجام شود. نظارت برون سیستمی که عمدتاً از طریق سازمان‌هایی چون سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات صورت می‌گیرد و نظارت درون سازمانی که در درون سازمان موردنظر و با ابزارهایی متفاوت قابل تحقق است. اگر چه سازمان‌های متولی نظارت برون سازمانی نقش عمده‌ای در کشف و برخورد با مفاسد اقتصادی و اداری دارند اما این نقش عمدتاً فاقد یک مشخصه مهم یعنی توان پیشگیری از بروز تخلفات می‌باشد. هر چند نظارت دستگاه‌های برون سازمانی می‌تواند از جهت بازدارندگی جنبه پیشگیری نیز داشته باشد اما عمدتاً نقش این سازمان‌ها در مراحل پایانی نظارت معنا پیدا می‌کند به عبارتی عمده نقش این سازمان‌ها به پس از بروز فساد یعنی در مرحله کشف و برخورد با آن متمرکز است. برخورد جدی و قانونمند با مفسدان همواره در جلوگیری از بروز فسادهای بعدی نقش مهمی داشته و دارد اما نظارت درون سازمانی می‌تواند نقش اصلی را در جلوگیری از بروز این مفاسد داشته باشد. به عبارتی دستگاه‌های متولی نظارت درون سازمانی به دلیل آشنایی و تسلط بر مجموعه خود و داشتن شناخت کافی از گلوگاه‌های احتمالی بروز فساد، بطور موثرتری می‌توانند نظارت خود را بر پیشگیری از بروز تخلفات متمرکز کنند. نظارت درون سازمانی توسط واحدهای اداری مختلفی انجام می‌گیرد. این واحدها دارای شرح وظایف مشخص و مجزا از یکدیگر هستند که با همکاری یکدیگر در استقرار نظام اداری سالم و پاک مدیران سازمان را یاری می‌دهند. مهمترین ناظرین درون سازمانی شامل واحد حراست و واحد حسابرسی داخلی می‌باشد. در ادامه شرح وظایف اجمالی از ناظرین درون سازمانی ارائه می‌گردد (زراعتگر بورانی ام کلثوم، ۱۳۹۴).

۲-۳ حراست :

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «نعمتان مجهولتان الصحة و الامان» دو نعمت است که در جامعه فراموش شده، نعمت سلامتی و نعمت امنیت.

حراست در لغت به معنای پاسداری و مراقبت کردن می‌باشد. حراست در اصطلاح عمومی به معنای حفظ، مراقبت و محافظت با هدف شناسایی، کشف، پیشگیری و خنثی سازی فعالیت‌های بازدارنده

در روند امور سازمانی به وسیله حفاظت کارکنان و حفظ اسناد و مدارک و مکاتبات دارای طبقه بندی می‌باشد. از لحاظ عرف اداری حراست به نهادی گفته می‌شود که در قلب تشکیلات یک سازمان وجود داشته و وظیفه خطیر مراقبت از سلامت اجزای ریز و درشت آن تشکیلات را در برابر انواع و اقسام انحراف‌های موجود به عهده دارد. فعالیت‌هایی که در حراست‌ها انجام می‌شود در مجموعه فعالیت‌های امنیت داخلی سازمان‌ها و شرکت‌ها قرار دارد. حراست سبب آرامش خاطر، شادی و نشاط در کارها، عدم ترس و نگرانی از آینده کاری، اضطراب نداشتن، افسرده نبودن، باقوت و قدرت فعال بودن، تسریع در انجام کار، پاک‌ی و سلامت محل کار، امنیت روحی و روانی کارکنان و افزایش بازدهی فعالیت‌ها می‌شود. حراست با جمع‌آوری اطلاعات لازم و انجام مصاحبه با مدیران نقاط ضعف کارها و روش‌های موجود را شناسایی کرده و پیشنهاد اصلاحی به مدیران عالی می‌دهد. حراست نقاط قوت و تاثیر گذار را شناسایی کرده و روش‌های تقویت و حمایت از آنها را ارائه می‌دهد.

وظایف خطیر حراست از جهاتی شبیه به نهادهای بهداشتی درمانی است. چنانچه این نهاد در ابتدا سعی بر آن دارد که ابتدا از هر آلودگی و بیماری پیشگیری نماید و در مرحله بعد اگر احتمالاً کسی آلوده شد او را درمان نماید و در نهایت اگر در روش قبلی موثر واقع نشد او را همچون یک عضو فاسد شده بدن از سیستم جدا کرده و کنار بگذارند. حراست در هر سازمانی با پیش‌بینی نوع تخلف‌ها و جرایمی که ممکن است در آن سازمان به وقوع پیوسته سعی می‌کند به انحاء مختلف، چشم و گوش کارکنان آن سازمان را به روی دام‌ها و کمین‌های سر راه گشوده و آنها را هوشیار و آگاه سازد. با این کارها اولاً: جلوی خسارت‌های احتمالی که مسلماً هزینه‌های سنگینی برای سیستم در بر خواهد داشت گرفته می‌شود و ثانیاً: به این وسیله جلوی انتشار تخلف‌ها و انحراف‌ها در بین کارکنان گرفته می‌شود (جلالی محمد، علی عسگری اسماعیل، ۱۳۹۴).

۲-۴ پیشینه تحقیقات داخلی

همتی و همکاران در سال ۱۴۰۰ در تحقیقی تحت عنوان شناسایی «شاخص‌های مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تامین اینترنتی» بیان داشتند که مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تامین تحت مدل مالی اینترنتی، تشکیل شده است. برای بهبود قابلیت زنجیره تامین و ریسک‌های مقاومتی، یک مدل مدیریت ریسک مالی از زنجیره تامین مالی مطرح می‌شود. هدف این پژوهش شناسایی شاخص‌های مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تامین اینترنتی می‌باشد. نسبت شاخص قابلیت مدیریت دارایی- گردش مالی کل، نسبت شاخص قابلیت مدیریت دارایی- نرخ گردش

دارایی‌های جاری. مدل مدیریت ریسک مالی و مدیریت زنجیره تامین بر اساس مدل مالی اینترنتی طراحی شده است که از دقت ارزیابی بالایی برخوردار است. این مدل می‌تواند برای مدیریت ریسک مالی و ارزیابی عملکرد زنجیره تامین، قدرتمند باشد.

قربانوند و همکاران در سال ۱۳۹۹ در تحقیقی تحت عنوان «بررسی رابطه رفتار ریسک‌پذیر، کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» بیان داشتند که هدف کلی تحقیق حاضر تعیین رابطه بین رفتار ریسک‌پذیر، کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. در نهایت نتایج این پژوهش نشان داد بین کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.

کفیلی و همکاران در سال ۱۳۹۹ در تحقیقی تحت عنوان «بحران مالی و ریسک سیستماتیک» بیان داشتند که هدف پژوهش حاضر، بررسی تاثیر بحران مالی بر ریسک سیستماتیک با رویکرد بیش اعتمادی مدیران در بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نتایج این پژوهش نشان داد که بحران مالی بر ریسک سیستماتیک بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر دارد. بحران مالی در تعامل بابیش اعتمادی مدیران بر ریسک سیستماتیک بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر دارد.

۲-۵ پیشینه تحقیقات خارجی

وان^۱ و همکاران در تحقیقی تحت عنوان «هشدار اولیه ریسک مالی شرکت بر اساس مدل شبکه عصبی بهبود یافته BP^۲ در اقتصاد کم کربن» بیان داشتند که مفهوم توسعه اقتصادی کم کربن منجر به تغییراتی در محیط کسب و کار و محیط مالی شرکت‌ها شده است که منجر به افزایش ریسک‌های مالی پیش روی بنگاه‌ها شده است. این مقاله بر اساس دیدگاه اقتصاد کم کربن، بر اساس تحلیل ریسک تامین مالی، ریسک سرمایه‌گذاری، ریسک عملیات سرمایه و ریسک رشد پیش روی شرکت‌ها تحت الزامات توسعه اقتصاد کم کربن است.

مایکل زور موهلن^۳ و همکاران در تحقیقی تحت عنوان مدیریت ریسک در چرخه حیات مدیریت

1. Wan

2. Business Plan

3. Michael Zur Muhlen

فرایندی کسب و کار بیان داشتند که مدیریت فرایند کسب و کار به عنوان یک استراتژی ضروری برای ایجاد و حفظ مزیت رقابتی از طریق ساده‌سازی و نظارت بر فرایندهای شرکت در نظر گرفته می‌شود. در حالی که شناسایی عوامل حیاتی موفقیت برای مدیریت پروژه‌های مرتبط با فرایند کسب و کار توسط برخی از پروژه‌های تحقیقاتی مورد توجه قرار گرفته است، خطرات مرتبط با این پروژه‌ها بطور قابل توجهی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

امبرشتس^۱ و همکاران در تحقیقی تحت عنوان «ریسک‌های مالی بلند مدت استراتژیک: عوامل ریسک منفرد» بیان داشتند که مسئله اندازه‌گیری ریسک‌های مالی بلندمدت استراتژیک از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. ابزارهای مدل‌سازی موجود امکان اندازه‌گیری خوبی از ریسک‌های بازار دفاتر معاملاتی را در بازه‌های زمانی نسبتاً کوچک فراهم می‌کنند. با این حال، اگر این رویکردها بطور معمول در دوره‌های زمانی طولانی تری اعمال شوند، ممکن است کمبودهای شدیدی داشته باشند. در این مقاله ابزارهایی ارائه گردیده که می‌تواند برای مدل‌سازی تکامل عوامل خطر در یک افق یک ساله استفاده شود. مدل‌های مختلف بر روی داده‌های سری زمانی مالی با انجام آزمایش‌های برگشتی روی پیش‌بینی‌های کمبود مورد انتظارشان آزمایش می‌شوند.

۳. پرسش‌های پژوهش:

سوال اصلی:

مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست به چه صورت است؟

سوالات فرعی:

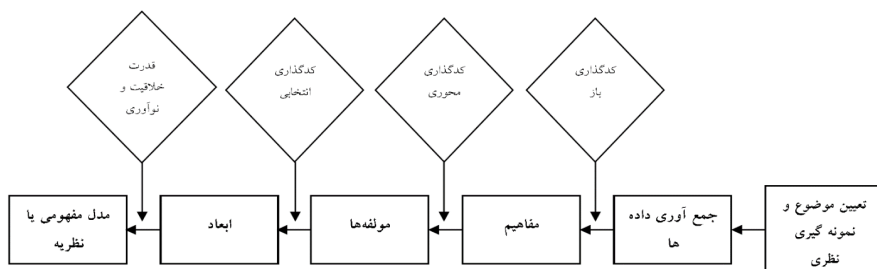
- ۱- عوامل موثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست کدامند؟
- ۲- شاخص‌های مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست به چه صورت است؟
- ۳- ارتباط علی شاخص‌های موثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست به چه صورت است؟
- ۴- بهترین استراتژی جهت خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی شده به چه صورت است؟

۴. روش تحقیق

تحقیق « طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه» از منظر نتیجه اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش اکتشافی به روش تئوری زمینه ای یا داده بنیاد می‌باشد (بنی‌مهد، ۱۴۰۰). همچنین این پژوهش از نظر فرایند اجرا و نوع داده کیفی می‌باشد (ایزدی حسین؛ داودی کیومرث، ۱۳۹۸). در روش شناسی نظریه داده بنیاد، کشف یا تولید نظریه بر مبنای حقایق و واقعیات موجود و از طریق جمع‌آوری نظام مند داده‌ها و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب بالقوه مرتبط با موضوع تحقیق، صورت می‌گیرد. داده‌های جمع‌آوری شده سیر تکاملی خود را تا رسیدن به تئوری، مراحل را طی می‌کنند. تحلیل داده‌هایی که به منظور تکوین نظریه گردآوری می‌شوند با استفاده از رمزگذاری نظری انجام می‌شود، در این شیوه ابتدا رمزهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص می‌یابد. این رمزها در قالب مفهوم تعیین می‌شوند که آن را رمزگذاری باز می‌نامند سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آنها به رمزگذاری محوری اقدام می‌کند (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰)

لازم به ذکر است که در جریان این رمزگذاری‌ها پژوهشگر با استفاده از نمونه‌گیری نظری و با توجه به مفاهیم پدیدار شده از دل داده‌ها به گردآوری داده‌ها در مورد، افراد رخدادها و موقعیت‌های مختلفی می‌پردازد که تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مقوله‌های حاصل فراهم خواهند کرد. سرانجام با رمزگذاری انتخابی مقوله‌ها پالایش می‌شوند و با طی این فرایندها در نهایت، چارچوبی نظری پدیدار می‌شود (استراوس، کوربین، افشار، ۱۳۹۳). کدها اقدامات سه‌گانه‌ای باز، محوری و انتخابی هستند که از اجرای هر یک نتایج خاصی حاصل می‌شود بطوریکه از اجرای کدگذاری باز مفاهیم حاصل می‌شود و از کدگذاری محوری، مؤلفه‌ها و از کدگذاری انتخابی تئوری شکل می‌گیرد با این وصف کدها یک مرحله از مراحل نیستند بلکه از اجرای آنها مراحل منتج می‌شوند مدل توسعه یافته فرایند اجرای نظریه داده بنیاد مطابق شکل ۳-۲ می‌باشد (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰)

شکل ۲-۳ مدل توسعه یافته فرایند اجرای گراند تئوری (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰)

در این مدل مرحله تعیین موضوع و نمونه گیری نظری هر چند دو مرحله مجزا هستند بدان افزوده شده و کدگذاری‌ها با نتایج اجرای آنها از هم تفکیک و مرحله ابعاد نیز اضافه شده است. نکته مهم و اساسی آن است که هیچ یک از متخصصین نظریه داده بنیاد نگفته اند که چگونه تعیین مؤلفه‌ها، به تئوری ختم می‌شود هر چند استراوس و کوربین به پدیده‌ای به نام «حساسیت نظری» اشاره کرده اند، اما طبق تعریف، آنها این ویژگی با قدرت خلاقیت و ابتکار محقق متفاوت است (مهرابی و همکاران ۱۳۹۰).

برای تئوری سازی باید روابط بین مؤلفه‌ها یا ابعاد با یکدیگر از یک سو و با موضوع اصلی از سوی دیگر معلوم شود در صورت وجود رابطه، نوع روابط بین آنها مشخص گردد. این کشفیات، صرفاً از کدگذاریها حاصل نمی‌شود گویا طرفداران روش‌های کیفی همچنان تحت سیطره پارادایم اثبات گرایی به تحلیل پدیده‌ها می‌پردازند تولید نظریه یک حادثه مکانیکی نیست که بتوان آن را طی مراحل خطی و جبری تبیین کرد. خبرگی قدرت ابتکار و خلاقیت محقق است که به مدد وی می‌آید و روابط پنهان آنان را آشکار ساخته و موفق به خلق تئوری جدید می‌شود این اتفاق طی فرایند پر رمز و رازی صورت می‌گیرد که هنوز به خوبی شناخته نشده است برای پرهیز از تکرار مطالب، شرح مراحل، کدگذاری در بخش گزارش اجرای، تحقیق خواهد آمد (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰).

در تحقیقات تئوری سازی از ابزارهای متعددی برای جمع آوری داده‌ها استفاده می‌شود. هر چند ابزارهای معمول شامل مصاحبه، مشاهده و داده‌های آرشیوی می‌باشند ولی در این زمینه محدودیت وجود نداشته و می‌توان از ابزارهای دیگری نیز استفاده نمود که هم داده‌های کمی و هم داده‌های کیفی را بتوانند گردآوری نمایند. در ادامه ابزارهای مورد استفاده و منابع اصلی داده‌ها

معرفی می‌گردند. ابزار اصلی این تحقیق برای گردآوری داده‌ها مصاحبه است. نوع مصاحبه نیز در این پژوهش نیمه ساختار یافته بوده است. مصاحبه نیمه ساختار یافته مصاحبه‌ای است که در آن سوالات مصاحبه از قبل مشخص می‌شود و از تمام پاسخ‌دهندگان پرسش‌های مشابه پرسیده می‌شود اما آنها آزادند که پاسخ خود را به هر طریقی که می‌خواهند پاسخ دهند. البته در راهنمای مصاحبه جزئیات مصاحبه شیوه بیان و ترتیب آنها ذکر نمی‌شود. این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می‌شوند (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). بر این اساس سوالات تحقیق در قالب سوالات مصاحبه فرمول بندی گردید با توجه به مطالب فوق و به منظور تکمیل چارچوب نظری سؤالاتی به شرح زیر برای مصاحبه‌های اکتشافی در نظر گرفته شده است.

۱- شناخت بنگاه اقتصادی چگونه حاصل می‌شود؟

۲- کشف ریسک‌های مالی و غیرمالی (تقلب و اشتباه، تخلف و جرم، آسیب‌ها و تهدیدات) در بنگاه اقتصادی چگونه صورت می‌گیرد؟

۳- خنثی سازی ریسک‌های فرایندی در بنگاه اقتصادی چگونه اجرا می‌شود؟

۴- پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی چگونه ایجاد می‌شود؟

۵- سطح اهمیت چگونه تشخیص داده می‌شود؟

برای انجام آنالیز داده‌ها کلیه مصاحبه‌ها مکتوب گردیدند. کلیه یادداشت‌ها وارد نرم افزار شده و کدگذاری آنها آغاز گردید. برای کدگذاری از رویکرد پیشنهاد شده توسط استراس و کوربین استفاده شده است. استراس و کوربین فرایند کدگذاری را به سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تقسیم کرده‌اند. این سه مرحله لزوماً از یکدیگر مجزا نبوده و در فرایند تحقیق به تکمیل یکدیگر یاری می‌رسانند. با این وجود، در یک نگاه کلی می‌توان این گونه بیان کرد که فرایند تحلیل از کدگذاری باز آغاز شده و در حالت ایده آل به کدگذاری انتخابی ختم خواهد شد.

در این تحقیق کیفی با توجه به روش اجرای پژوهش، اطلاعات با استفاده از مصاحبه گردآوری شدند. پنج سوال در طی یک مصاحبه از جامعه آزمودنی‌ها که شامل ۱۶ نفر از خبرگان و مدیران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها، بازرسان، حسابرسان داخلی در بنگاه‌های اقتصادی بودند، مطرح گردید. که این تحقیق با ۱۶ نفر خبره به اشباع نظری رسید. جامعه آماری این پژوهش را کلیه خبرگان و مدیران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها در بنگاه‌های اقتصادی تشکیل می‌دهند. تعداد حجم نمونه در روش تحلیل داده بنیاد بر اساس منطق رسیدن به اشباع داده‌ها معین گردید. شیوه نمونه گیری بصورت هدفمند صورت گرفت و از روش نمونه برداری زنجیره‌ای

یا گله برفی در شناسایی و انتخاب مطلعین کلیدی استفاده گردید. در این روش یک شرکت کننده را با لحاظ کردن شرایط سابقه کاری بیشتر از ۱۰ سال در سطح مدیران، کارشناسان و مشاوران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها و همچنین آشنایی کامل با مفاهیم ریسک‌های فرایندی در بنگاه اقتصادی از طریق خبرگان شناسایی شده و نفرات دیگر از طریق آنها معرفی گردیدند. در این پژوهش ابتدا ۳ نفر از اساتید و مدیرانی که در زمینه حراست، خبره بودند، انتخاب و مصاحبه با آنها انجام گرفت. پس از انجام مصاحبه نفرات جدیدی توسط آنها معرفی شدند که مورد مصاحبه قرار گرفتند و به همین شکل فرایند مصاحبه ادامه یافت. با انجام ۱۶ مصاحبه، تشخیص محقق این بوده است که اطلاعات گردآوری شده به نقطه اشباع رسیده و نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نیست. حجم نمونه را در پژوهش‌های کیفی مترادف با کامل شدن داده‌ها یا اشباع داده‌ها می‌دانند. یکی از نشانه‌های رسیدن به نقطه اشباع، روبرو شدن با داده تکراری است. در این تحقیق جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش دیمتل فازی استفاده شده است. روش دیمتل روشی شناخته شده و جامع برای به دست آوردن یک مدل علی است. روش دیمتل فازی به بررسی روابط بین معیارها می‌پردازد و توسط ماتریس ارتباط کل معیارهای تاثیرگذار و تاثیرپذیر (یا به عبارتی دیگر معیارهای علی و معلول) را مشخص می‌سازد. با توجه به اینکه در این تحقیق ارائه مدل علی مدنظر است لذا از روش دیمتل جهت بررسی سوالات استفاده شده است.

۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در بررسی سوالات تحقیق شاخص‌ها و عوامل موثر مدل شناسایی آسیب‌های داخلی در بنگاه‌های اقتصادی از نگاه نظارت سازمانی بصورت خلاصه در جدول زیر می‌باشد.

جدول خلاصه شاخص‌ها، عوامل موثر و کدهای اولیه تحقیق

شاخص‌ها	عوامل	کدهای اولیه
شناخت بنگاه	مطالعات اسناد راهبردی (اساسنامه، آگهی‌های رسمی، اهداف بلندمدت، مصوبات و گزارش عملکرد هیئت مدیره ...).	تشکیل پرونده دائمی و پرونده جاری نظارتی بنگاه
		مطالعه آخرین اساسنامه و تغییرات آن
		مطالعه آخرین آگهی‌ها رسمی
		مطالعه اسناد راهبردی (ماموریت، اهداف بلندمدت، راهبردها...)
		مطالعه مجوزهای فعالیت واحد
	تحلیل ساختار سازمانی و مطالعه شرح وظایف.	مطالعه ساختار و شرح وظایف سازمانی
		مطالعه تکالیف مجمع عمومی دوره‌های گذشت
		مطالعه و بررسی گزارش فعالیت هیئت مدیره دوره‌های گذشته
		مطالعه مصوبات جلسات هیئت مدیره
		مطالعه قراردادهای عمده مالی
	مطالعه و تحلیل گزارشات حسابرس مستقل و حسابرس داخلی	مطالعه اسناد مالکیتی (دارایی‌های ثابت و بلندمدت)
		مطالعه و بررسی گزارش حسابرس مستقل و حسابرسی داخلی در دوره‌های گذشته
	مطالعه و تحلیل صورت‌ها و نسبت‌های مالی	مطالعه و بررسی صورت‌های مالی دوره‌های گذشته
		مطالعه و بررسی نسبت‌های مالی (مالی، فعالیت، سودآوری و بازدهی)
	مطالعه اسناد راهبردی شامل دستورالعمل‌ها، شرح نوشته فرآیندهای عملیاتی کنترل‌های داخلی.	مطالعه شرح وظایف و حدود اختیارات واحدها
		مطالعه آیین نامه نامه، دستورالعمل، روش‌ها و... واحدها
		مطالعه سهامداران و درصد سهام آنها
		مطالعه شرح نوشته سیستم کنترل‌های داخلی
		مطالعه و شناخت مناسب از صنعت بنگاه مورد رسیدگی همچنین قوانین و مقررات حاکم بر آن
		مطالعه و بررسی گزارشات ارسالی برون سازمانی
		مطالعه برنامه و بودجه جاری بنگاه

کشف ریسک در بنگاه اقتصادی	ارزیابی و آزمون اسناد راهبردی با وضع موجود	مطالعه نتایج نظارت‌های ستادی
		مطالعه گزارشات مدیریتی تهیه شده در واحد مورد رسیدگی
		بررسی نرم افزار مالی بنگاه
		بررسی و مطالعه سرفصل‌های مالی
		مصاحبه با مدیران فعلی
		مصاحبه با مدیران گذشته
		مصاحبه با کارکنان ناراضی، شاکی و معترض
		پرس و جو از سایر کارکنان
		حضور مستمر ناظر سازمانی در بخش‌های مختلف
		مطالعه پرونده‌های حقوقی
	ارزیابی و آزمون اسناد راهبردی با وضع موجود	ارزیابی اموریت بنگاه با ساختار و سازمان
		ارزیابی ترکیب اعضای هیئت مدیره مطابق با قوانین و مقررات
		ارزیابی فرآیندهای عملیاتی با قوانین و مقررات
		ارزیابی فرآیندهای مالی با قوانین و مقررات
		ارزیابی فرآیندهای غیر عملیاتی با قوانین و مقررات
		ارزیابی اسناد راهبردی با وضع موجود
		ارزیابی عملکرد واحدها با قوانین و مقررات داخلی بنگاه
		ارزیابی عملکرد واحدها با قوانین و مقررات صنعت (خارج از بنگاه)
		ارزیابی عملکرد واحدها با اهداف واحد
		ارزیابی بودجه برنامه ای با عملکرد واحدها
	کشف ریسک در بنگاه اقتصادی	ارزیابی گزارشات مالی با عملکرد واحدها
		ارزیابی تکالیف مجمع عمومی دوره گذشته
		ارزیابی گزارش عملکرد سالانه هیئت مدیره
		ارزیابی مصوبات هیئت مدیره دوره جاری
		ارزیابی گزارشات حسابرسی داخلی

	ارزیابی و تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی	آیا ارزیابی و آزمون صورت‌ها و نسبت‌های مالی موجب کشف ریسک‌ها در بنگاه می‌شود؟
	ارزیابی نسبت‌های مالی با اهمیت	
	ارزیابی گزارشات مالی با وضع موجود	ارزیابی و آزمون اسناد راهبری شرکتی شامل دستورالعمل‌ها، شرح نوشته فرآیندهای عملیاتی، کنترل‌های داخلی با عملیات بنگاه
	ارزیابی گزارشات غیرمالی با وضع موجود	
خنثی سازی و مهار ریسک‌های داخلی در بنگاه اقتصادی	بهره‌گیری از کارکنان بر حسب وظیفه قانونی و شرعی در کشف و شناسایی آسیب‌ها و تهدیدات	بهره‌گیری از کارکنان بر حسب وظایف قانونی
	اطلاع رسانی و گزارش دهی به موقع تخلف و تقلب کشف شده به مقامات مجاز	اطلاع رسانی و گزارش دهی به موقع ریسک‌های شناسایی شده به مقامات مجاز
	پیگیری اطلاع رسانی صورت گرفته از مقامات مجاز	پیگیری گزارشات اطلاع رسانی شده توسط ناظرین
	مشاوره به مقامات مجاز جهت اصلاح و بهبود عوامل آسیب‌ها و تهدیدات کشف شده	مشاوره ناظرین بنگاه به مدیران
	تذکر، ارشاد و آگاهسازی کارکنان از تخلف کشف شده	
پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی	تفہیم و توجیه کارکنان نسبت به اسناد راهبردی بنگاه	توجیه و آگاهسازی سالانه کارکنان نسبت به اسناد راهبردی
	حضور مستمر ناظرین سازمانی در واحدها و بخش‌های مختلف بنگاه	حضور مستمر ناظرین در واحدها و بخش‌های مختلف بنگاه
	نظارت مستمر مدیران اجرایی از زیرمجموعه‌های مربوطه	
	اجرای آموزش عمومی و تخصصی مدیران و کارکنان	اجرای آموزشهای عمومی و تخصصی مورد نیاز کارکنان
	آگاهسازی مستمر و مداوم قوانین و مقررات برای مدیران و کارکنان	آگاهسازی کارکنان نسبت به تخلفات و اشتباهات گذشته

	آگاهسازی مستمر و مداوم مدیران و کارکنان توسط ناظرین سازمانی	توجیه و آموزش تخصصی مدیران قبل از انتصاب
	توجیه و آموزش تخصصی کارکنان در حین انتصاب به مسئولیت (مدیریت)	
	گزینه‌ش مطلوب و موثر کارکنان	گزینه‌ش مطلوب و موثر کارکنان قبل از بکارگیری
	آموزش موضوعات مالی برای ناظرین بنگاه	آموزش موضوعات مالی برای ناظرین بنگاه
شاخص اهمیت ریسک	رعایت انجام تشریفات قانونی	شاخص نصاب معاملات که هرساله توسط دولت ابلاغ می‌شود
	توجه به معاملات خرد شده یا تکرار معاملات	
	مقایسه معاملات بنگاه با دارایی‌های ثبت شده بنگاه	شاخص محاسبات حساب‌رسان مستقل که منجر به بند گزارشات حسابرسی می‌شود
	مقایسه مجموع فروش بنگاه با میزان دارایی‌های ثبت شده بنگاه	

۵-۲. بررسی ارتباط علی‌شاخص‌های موثر بر شناسایی آسیب‌های داخلی در بنگاه‌های

اقتصادی از دیدگاه حراست به چه صورت است؟

در این بخش درصدد هستیم به تعیین روابط علت و معلولی بین شاخص‌های موثر بر شناسایی آسیب‌های داخلی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد حراست بپردازیم؛ لذا در ادامه یافته‌های حاصل هر یک از مراحل دیمتل فازی ارائه می‌گردد.

مرحله ۱: طراحی مقیاس زبانی فازی: برای مقابله با ابهامات ارزیابی بشر، متغیر زبانی «تاثیر» با پنج اصطلاح زبانی مانند {نه، بسیار پایین، پایین، بالا، بسیار بالا} استفاده می‌شود که در اعداد مثبت مثلثی فازی (lij·mij·rij) بیان شده است.

جدول ۲- مقیاس‌های زبانی فاز۱

گزینه‌های زبانی	اعداد قطعی	اعداد فاز۱ مثلی
تاثیر خیلی زیاد	۴	(۱, ۷۵/۰)
تاثیر زیاد	۳	(۱, ۷۵/۰, ۵/۰)
تاثیر متوسط	۲	(۷۵/۰, ۵/۰, ۲۵/۰)
تاثیر کم	۱	(۵/۰, ۲۵/۰, ۰/۰)
بدون تاثیر	۰	(۲۵/۰, ۰/۰, ۰)

مرحله ۲: محاسبه فاز۱ ماتریس تاثیر مستقیم: بر اساس نظرات کارشناسان با مقیاس‌های زبانی از زبان طبیعی و ارتباط میان عناصر بر اساس جدول (۳) ماتریس تاثیر مستقیم فاز۱ را می‌توان با فرمول زیر بدست آورد.

جدول ۳- ماتریس فاز۱ تاثیر مستقیم برای پنج مقوله تحقیق

ماتریس تاثیرات مستقیم	خنثی سازی و مهار ریسک	پیشگیری از وقوع ریسک	شناخت بنگاه	شاخص اهمیت ریسک	کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی
خنثی سازی و مهار ریسک	۰,۰۰ ۰,۰۰ ۰,۲۵	۰,۰۴ ۰,۲۷	۰,۳ ۰,۰ ۰,۲ ۲ ۰ ۷ ۵	۰,۰ ۰,۳ ۰,۳ ۷ ۰ ۹	۰,۰ ۰,۰ ۰,۲ ۰ ۹ ۵
پیشگیری از وقوع ریسک	۰,۱۳ ۰,۳۲ ۰,۵۰	۰,۰۰ ۰,۰۰	۰,۲ ۰,۰ ۰,۱ ۰,۲ ۵ ۰ ۳ ۵	۰,۰ ۰,۲ ۰,۳ ۴ ۷ ۲	۰,۰ ۰,۱ ۰,۲ ۰ ۳ ۵
شناخت بنگاه	۰,۶۳ ۰,۸۸ ۱,۰۰	۰,۶۴ ۰,۸۹	۱,۰ ۰,۰ ۰,۰ ۰,۲ ۰ ۰ ۰ ۵	۰,۷ ۰,۹ ۱,۰ ۰ ۵ ۰	۰,۶ ۰,۸ ۱,۰ ۳ ۸ ۰
شاخص اهمیت ریسک	۰,۰۹ ۰,۳۴ ۰,۶۳	۰,۱۳ ۰,۳۸	۰,۵ ۰,۰ ۰,۱ ۰,۲ ۰ ۰ ۶ ۵	۰,۰ ۰,۰ ۰,۲ ۰ ۰ ۵	۰,۳ ۰,۶ ۰,۸ ۶ ۱ ۴
کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی	۰,۵۹ ۰,۸۴ ۰,۹۸	۰,۳۲ ۰,۵۷	۰,۷ ۰,۰ ۰,۱ ۰,۲ ۹ ۰ ۳ ۵	۰,۱ ۰,۳ ۰,۵ ۳ ۸ ۰	۰,۰ ۰,۰ ۰,۲ ۰ ۰ ۵

مرحله ۳: نرمال کردن ماتریس تاثیر مستقیم فازی: بر اساس ماتریس تاثیر مستقیم فازی می‌توان ماتریس تاثیر مستقیم فازی نرمال شده را با استفاده از فرمول زیر بدست آورد. در جدول (۴) حالت نرمال شده ی ماتریس فازی تاثیر مستقیم منتج شده از نظرات کارشناسان برای پنج مقوله تحقیق ارائه گردیده است.

جدول ۴- نرمال شده ی ماتریس تاثیر مستقیم فازی برای پنج مقوله تحقیق

ماتریس نرمالایز	ختنی سازی و مهار ریسک	پیشگیری از وقوع ریسک	شناخت بنگاه	شاخص اهمیت ریسک	کشف و شناسایی ریسک های فرآیندی
ختنی سازی و مهار ریسک	۰.۰۰ ۰.۰۰ ۰.۰۶	۰.۰۱ ۰.۰۷ ۰.۰۸	۰.۰۰ ۰.۰۲ ۰.۰۶	۰.۰۳ ۰.۰۸ ۰.۰۹	۰.۰۰ ۰.۰۲ ۰.۰۶
پیشگیری از وقوع ریسک	۰.۰۵ ۰.۰۹ ۰.۱۲	۰.۰۰ ۰.۰۰ ۰.۰۶	۰.۰۰ ۰.۰۳ ۰.۰۶	۰.۰۱ ۰.۰۷ ۰.۰۸	۰.۰۰ ۰.۰۳ ۰.۰۶
شناخت بنگاه	۰.۲۴ ۰.۲۴ ۰.۲۴	۰.۲۵ ۰.۲۵ ۰.۲۴	۰.۰۰ ۰.۰۰ ۰.۰۶	۰.۲۷ ۰.۲۶ ۰.۲۴	۰.۲۴ ۰.۲۴ ۰.۲۴
شاخص اهمیت ریسک	۰.۰۳ ۰.۰۹ ۰.۱۰	۰.۰۵ ۰.۱۰ ۰.۱۲	۰.۰۰ ۰.۰۴ ۰.۰۶	۰.۰۰ ۰.۰۰ ۰.۰۶	۰.۱۴ ۰.۱۷ ۰.۲۰
کشف و شناسایی ریسک های فرآیندی	۰.۲۳ ۰.۲۳ ۰.۲۳	۰.۱۲ ۰.۱۶ ۰.۱۸	۰.۰۰ ۰.۰۳ ۰.۰۶	۰.۰۵ ۰.۱۰ ۰.۱۲	۰.۰۰ ۰.۰۰ ۰.۰۶

مرحله ۴: بدست آوردن ماتریس تاثیر کل فازی: هنگامی که ماتریس تاثیر مستقیم فازی نرمال شده بدست آمد، که ماتریس تاثیر کل فازی (T) از طریق معادله زیر بدست می‌آید که I یک ماتریس واحد است:

$$\tilde{T} = N * (I - N)^{-1}$$

در جدول زیر ماتریس تاثیر کل فازی منتج شده از ماتریس تاثیر مستقیم فازی برای پنج مقوله تحقیق ارائه گردیده است.

جدول ۵- ماتریس تاثیر کل فازی برای پنج مقوله تحقیق

ماتریس T	کشف و شناسایی ریسک های فرآیندی	شاخص اهمیت ریسک	شناخت بنگاه	پیشگیری از وقوع ریسک	خنثی سازی و مهار ریسک
خنثی سازی و مهار ریسک	۰,۱۵ ۰,۰۶ ۰,۰۰	۰,۱۷ ۰,۱۱ ۰,۰۳	۰,۱۰ ۰,۰۳ ۰,۰۰	۰,۱۷ ۰,۱۱ ۰,۰۲	۰,۱۶ ۰,۰۴ ۰,۰۰
از وقوع ریسک	۰,۱۵ ۰,۰۷ ۰,۰۰	۰,۱۶ ۰,۱۱ ۰,۰۲	۰,۱۱ ۰,۰۵ ۰,۰۰	۰,۱۶ ۰,۰۴ ۰,۰۰	۰,۲۲ ۰,۱۳ ۰,۰۵
شناخت بنگاه	۰,۴۵ ۰,۳۴ ۰,۲۸	۰,۴۴ ۰,۳۸ ۰,۳۰	۰,۱۸ ۰,۰۵ ۰,۰۰	۰,۴۸ ۰,۳۹ ۰,۳۰	۰,۵۱ ۰,۴۱ ۰,۳۳
شاخص اهمیت ریسک	۰,۳۱ ۰,۲۱ ۰,۱۴	۰,۱۸ ۰,۰۷ ۰,۰۱	۰,۱۳ ۰,۰۶ ۰,۰۰	۰,۲۶ ۰,۱۷ ۰,۰۷	۰,۲۷ ۰,۱۸ ۰,۰۷
کشف و شناسایی ریسک های فرآیندی	۰,۱۹ ۰,۰۶ ۰,۰۱	۰,۲۵ ۰,۱۷ ۰,۰۶	۰,۱۴ ۰,۰۶ ۰,۰۰	۰,۳۳ ۰,۲۲ ۰,۱۳	۰,۴۰ ۰,۳۰ ۰,۲۴

مرحله ۵: دی فازی کردن به مقادیر قطعی: با استفاده از روش سی اف سی اس، ماتریس تاثیر کل فازی به ارزش‌های قطعی به ماتریس تاثیرات کل دیفازی تبدیل می‌شود. در جدول زیر ماتریس دی فازی شده به مقادیر قطعی منتج شده از ماتریس تاثیر کل فازی و با استفاده از فرمول زیر برای پنج مقوله تحقیق ارائه گردیده است.

$$T^D = \frac{T_l + 2T_m + T_r}{4}$$

جدول ۶- ماتریس دیفازی شده (اعداد قطعی) برای پنج مقوله تحقیق

کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی	شاخص اهمیت ریسک	شناخت بنگاه	پیشگیری از وقوع ریسک	خنثی سازی و مهار ریسک
۰,۰۶۲	۰,۰۹۹	۰,۰۴۱	۰,۱۰۵	۰,۰۶۵
۰,۱۳۴	۰,۰۶۱	۰,۰۴۹	۰,۰۹۸	۰,۰۷۲
۰,۳۵۳	۰,۳۳۴	۰,۰۵۷	۰,۳۰۷	۰,۳۲۰
۰,۲۰۶	۰,۱۸۶	۰,۰۶۶	۰,۰۹۸	۰,۱۸۷
۰,۲۰۸	۰,۱۴۴	۰,۰۲۹	۰,۰۹۸	۰,۰۳۱

مرحله ی ۶: محاسبه ی مقدار آستانه

جمع کل: ۳/۴۰۹

مقدار آستانه: ۰/۱۳۶۳۸۴

با توجه به مقدار آستانه ی حاصل شده، در روابط بین عوامل جدول دیفازی، ارتباط بین شاخص‌ها که مقدار آنها کمتر از حد آستانه است در نظر گرفته نمی‌شود.

جدول ۷- ماتریس دیفازی شده خالص (اعداد قطعی خالص) برای پنج مقوله تحقیق

کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی	شاخص اهمیت ریسک	شناخت بنگاه	پیشگیری از وقوع ریسک	خنثی سازی و مهار ریسک
۰	۰	۰	۰	خنثی سازی و مهار ریسک
۰	۰	۰	۰	پیشگیری از وقوع ریسک
۱	۱	۰	۱	شناخت بنگاه
۱	۰	۰	۱	شاخص اهمیت ریسک
۰	۰	۰	۱	کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی

با توجه به جدول فوق شاخص شناخت بنگاه بر همه شاخص‌های دیگر تاثیر خالص می‌گذارد ولی تاثیر خالص نمی‌گیرد.

تعیین میزان اهمیت و تاثیر گذاری و تاثیر پذیری بین پنج مقوله تحقیق

جدول زیر میزان تاثیر گذاری (D) و تاثیر پذیری (R)، میزان ارتباط با بقیه عوامل (D-R) و میزان اهمیت عامل (D+R) بین شاخص‌ها را برای پنج عامل اصلی بصورت جدولی ارائه می‌دهد.

جدول ۸- اهمیت و تأثیر گذاری شاخص‌ها (اعداد قطعی) برای پنج مقوله تحقیق

	D	R	D-R	D+R
خنثی سازی و مهار ریسک	۰,۳۷۲	۰,۹۶۳	۰,۵۹۰-	۱,۳۳۵
پیشگیری از وقوع ریسک	۰,۴۱۴	۰,۸۲۴	۰,۴۱۱-	۱,۲۳۸
شناخت بنگاه	۱,۳۷۰	۰,۲۴۳	۱,۱۲۷	۱,۶۱۳
شاخص اهمیت ریسک	۰,۷۴۴	۰,۷۰۶	۰,۰۳۸	۱,۴۴۹
کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی	۰,۵۱۰	۰,۶۷۴	۰,۱۶۵-	۱,۱۸۴

با توجه به جدول فوق میزان تأثیر گذاری شاخص شناخت بنگاه برابر $۱/۳۷۰$ و بیشترین تأثیر گذاری را بین شاخص‌ها دارد همچنین میزان تأثیر پذیری این شاخص برابر $۰/۲۴۳$ که کمترین تأثیر پذیری را بین شاخص‌ها دارد. شناخت بنگاه در بین همه شاخص‌ها بیشترین ارتباط یعنی ارتباط برابر با $۱/۱۲۷$ دارد و در نهایت میزان اهمیت این شاخص برابر $۱/۶۱۳$ است که رتبه اول اهمیت و تأثیر گذاری را به خود می‌گیرد و می‌توان گفت یکی از مهمترین شاخص‌ها در این تحقیق است.

۶. یافته‌های تحقیق

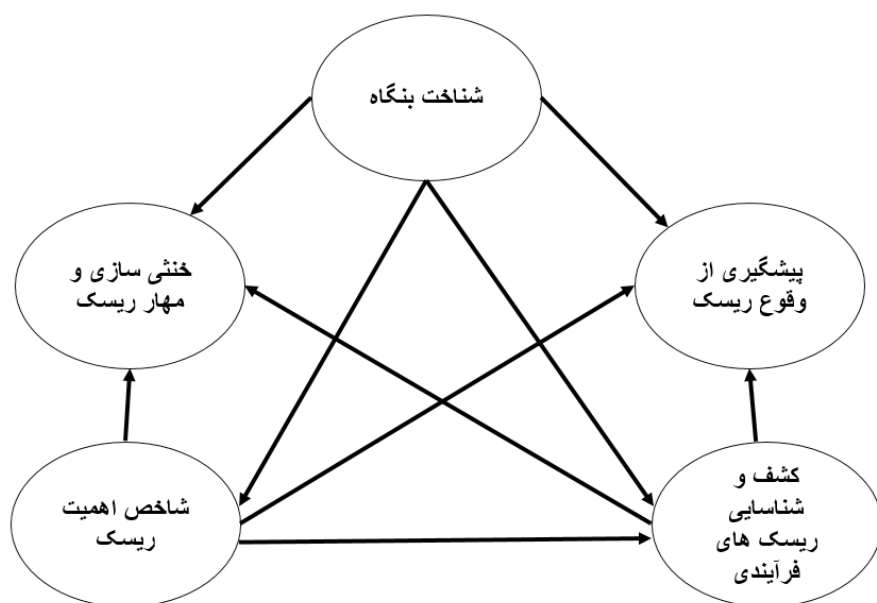
واکاوی اطلاعات فرایندی چند مرحله ای است که طی آن پس از گردآوری داده‌ها و محاسبه مقادیر متغیرهای مورد نظر برای بررسی سؤالات پژوهش، اطلاعات حاصله مورد آزمون قرار گرفته و بر اساس یافته حاصل از نتایج، جواب سؤالات استخراج گردید. جدول ذیل خلاصه جواب سؤالات فرعی می‌باشد.

خلاصه نتایج سوالات

سوالات	نتایج
سوال فرعی اول: عوامل موثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست کدامند؟	برای بررسی این سوال از روش گراند تئوری به شناسایی عوامل (کدهای اولیه، مفاهیم و مقوله‌ها) موثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست پرداخته شد.
سوال فرعی دوم: شاخص‌های مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست به چه صورت است؟	بعد از شناسایی عوامل موثر بر ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی، مقوله‌ها به عنوان شاخص‌های اصلی معرفی می‌شوند که شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک در بنگاه اقتصادی، خنثی سازی و مهار ریسک‌های داخلی در بنگاه اقتصادی، آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی، شاخص اهمیت ریسک می‌باشد.
سوال فرعی سوم: ارتباط علی شاخص‌های موثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست به چه صورت است؟	با توجه به جدول فوق شاخص شناخت بنگاه بر همه شاخص‌های دیگر تاثیر خالص می‌گذارد ولی تاثیر خالص نمی‌گیرد.
سوال فرعی چهارم: بهترین استراتژی جهت خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی شده چه صورت است؟	با توجه به نتایج تحقیق جهت خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی شده در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست بایستی ۵ شاخص اصلی خنثی سازی و مهار ریسک، پیشگیری از وقوع ریسک، شناخت بنگاه، شاخص اهمیت ریسک و کشف و شناسایی ریسک‌های فرایندی کنترل شود. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تاثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست شود. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در مورد رابطه ی علت و معلولی بین عوامل این پژوهش، مدل کلی ارائه گردیده برای ارتباط بین عوامل با یکدیگر بصورت نگاره ی ۱ ارائه گردیده است.

با توجه به نتایج تحقیق جهت خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی شده در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه بایستی ۵ شاخص اصلی خنثی سازی و مهار ریسک، پیشگیری از وقوع ریسک، شناخت بنگاه، شاخص اهمیت ریسک و کشف و شناسایی ریسک‌های فرآیندی کنترل شود. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تاثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست شود. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در مورد رابطه ی علت و معلولی بین عوامل این پژوهش، مدل کلی ارائه گردیده برای ارتباط بین عوامل با یکدیگر بصورت نگاره ی ۱ ارائه گردیده است.

نگاره ۱ - الگوی علیّ منتج شده از تجربه و تحلیل داده‌ها

۷. نتیجه‌گیری

در تحقیق «طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه» در گام اولیه با استفاده از روش داده بنیاد عوامل موثر بر ریسک‌های فرآیندی و شاخص‌های اصلی شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک، خنثی سازی و مهار ریسک‌های داخلی، پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی و شاخص اهمیت ریسک شناسایی و معرفی شدند. در گام بعد به تعیین روابط علت و معلولی بین عوامل شناسایی شده ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست‌پرداخته شد و در ادامه یافته‌های نهایی حاصل از مراحل دیمتل فازی استخراج گردید. با توجه به نتایج حاصله میزان تاثیر گذاری عامل شناخت بنگاه برابر $1/370$ ، بیشترین تاثیر گذاری را بین عوامل دارد همچنین میزان تاثیر پذیری این عامل برابر $243/0$ که کمترین تاثیر پذیری را بین عوامل دارد. شناخت بنگاه در بین همه عوامل بیشترین ارتباط یعنی ارتباط برابر با $1/127$ دارد و در نهایت میزان اهمیت این عامل برابر $1/613$ است که رتبه اول اهمیت و تاثیر گذاری را به خود اختصاص داده است. می‌توان گفت شناخت بنگاه اقتصادی مهمترین عوامل در این تحقیق است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تاثیر گذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با دیدگاه حراست شود.

حسابرسان داخلی، بازرسان، حراست، ناظرین سازمانی محسوب می‌شوند و اثربخشی سازمان را نظارت می‌کنند. ناظرین سازمانی بایست به جنبه نظارتی وظایف خود آشنا شوند و به آن اهمیت دهند. ناظرین سازمانی مسئول نظارت بر فعالیت و مأموریت‌های بنگاه هستند تا از انحراف، اختلال و تحریف آنها جلوگیری نمایند. براساس نتایج حاصله از پژوهش صورت گرفته جهت اجرای شناسایی و پیشگیری ریسک در بنگاه‌های اقتصادی شایسته است اقدامات ذیل توسط حراست مستقر در بنگاه صورت گیرد:

۱- گام ابتدایی جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط حراست بنگاه، شناخت جامع و کامل از بنگاه نظارت شونده است. جمع آوری، مطالعه دقیق و نگهداری اسناد هویتی شامل اساسنامه، مجوزات و پروانه‌های فعالیت، اهداف بلند مدت، ساختار سازمانی و شرح وظایف مدیران کلیدی، آخرین آگهی‌های رسمی، موضوع فعالیت شرکت، سهامداران، دستور العمل‌ها و فرایندهای داخلی، گزارشات حسابرسی مالی دوره‌های قبل (حداقل سه دوره)،

گزارشات حسابرسان داخلی دوره‌های گذشته و نکات مهم مندرج در گزارشات مزبور، آخرین صورت‌های مالی اساسی از جمله اسناد و مدارک لازم جهت شناخت جامع بنگاه می‌باشد. تشکیل پرونده دائم و پرونده جاری بنگاه نظارت شونده در مرحله شناخت بنگاه ضروری می‌باشد. اسناد هویتی در پرونده دائم و خلاصه فعالیت‌های یک ساله بنگاه و هر آنچه که در طی سالجاری در بنگاه واقع می‌شود در پرونده جاری بایگانی می‌گردد. برنامه و بودجه سالانه، مصوبات هیئت مدیره، قراردادهای سالجاری، گزارش حسابرس مستقل، نامه مدیریت، تکالیف مجمع گذشته، نتایج نظارت‌های ستادی، طرف‌های معامله، مصوبات کمیته‌های هیئت مدیره از جمله محتویات مهم پرونده جاری می‌باشد. پرونده دائمی بنگاه سالی یکبار بروز رسانی می‌شود و اسناد و مدارکی از پرونده جاری به پرونده دائم منتقل می‌گردد. در تشکیل پرونده دائمی اگر سوابق گذشته موجود نباشد، نرم افزارهای مالی بنگاه مورد بررسی و بازبینی قرار می‌گیرد و سرفصل‌های مالی مورد شناسایی قرار می‌گیرد. مقدار خرید مواد، موجودی کالا، محل خرید کالا، فروشندگان مواد، میزان فروش و درآمد بنگاه، خریداران عمده کالا، بدهکاران، بستانکاران، میزان مطالبات جاری، مطالبات راكد شده، وام‌های بلند مدت، تعهدات جاری، میزان سرمایه، سود انباشته، حقوق صاحبان سهام، از جمله سرفصل‌های مالی می‌باشد که مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. مطالعه صورت‌های مالی سه سال گذشته، مقایسه سرفصل‌های مندرج در صورت‌های مالی سه سال گذشته، مطالعه گزارش حسابرس مالی و بازرس قانونی در سه سال گذشته، بررسی نسبت‌های مالی بنگاه، تکمیل کننده شناخت وضعیت مالی بنگاه می‌باشد. اگر نسبت‌ها نزولی باشد وضعیت مالی بنگاه بد بوده و عملکرد بنگاه منفی شده و دارای ریسک و آسیب می‌باشد. اگر نسبت‌ها بهبود یافته باشد عملکرد بنگاه مثبت بوده و بنگاه دارای نقاط قوت و فرصت پیش رو می‌باشد. بررسی نسبت‌های مالی، وضعیت مالی و عملیاتی بنگاه را نشان می‌دهد. گام دیگر برای شناخت بنگاه اقتصادی مطالعه و بررسی ساختار سازمانی بنگاه می‌باشد. در مطالعه ساختار و سازمان واحدهای اصلی مشخص می‌شود. زیرمجموعه‌های مدیرعالی بنگاه، واحدهای اصلی هستند. بعداز مطالعه ساختار سازمانی، ماموریت‌های بنگاه را شناسایی می‌کنیم و سپس فرایندها و فعالیت‌هایی که منجر به اجرای ماموریت می‌شود بررسی و مورد شناسایی قرار می‌گیرد. مرحله دیگر شناخت بنگاه اقتصادی مصاحبه با افراد موثر می‌باشد. مصاحبه با افراد موثر که وظایف مهم به عهده داشته یا دارند موجب می‌شود اطلاعات نانوشته و پنهان بنگاه شناسایی گردد و شناخت از بنگاه افزایش یابد. مصاحبه با مدیران سابق، ناظرین گذشته، مدیران و معاونین حال

و گذشته، کارکنان ناراضی بنگاه در شناخت و شناسایی گلوگاه‌های فساد خیز و منحرف و نقاط آسیب پذیر و حساس بسیار موثر است. صحبت و پرس و جواز اشخاص فوق منجر به شناسایی ریسک، آسیب، ضعف و تهدیدات بنگاه می‌شود. یک راه دیگری شناسایی آسیب‌ها و ضعف‌های بنگاه مطالعه پرونده‌های حقوقی بنگاه اعم از جاری و مختومه شده می‌باشد. پرونده‌های حقوقی پرونده‌های شکست است که منجر به پرونده‌ای جهت احقاق حق می‌شود. مطالعه این پرونده‌ها به شناسایی آسیب‌ها و ضعف‌ها بنگاه کمک می‌کند.

۲- گام دوم در شناسایی و پیشگیری از ریسک‌های فرآیندی در بنگاه اقتصادی تشخیص سطح اهمیت آنها می‌باشد. سطح اهمیت در نظارت سطحی ست که در انتخاب تصمیم گیری ذینفعان تاثیر می‌گذارد. البته هر بنگاه سطح کمی مختص خود دارد. ماتریسی وجود دارد که بر اساس درآمد، دارائی، بدهی، سرمایه، اعداد با اهمیت مشخص شده است یعنی برای هر سطح از دارایی سطح کمی محاسبه شده است، مثلاً سطح اهمیت موجودی کالا یک عدد می‌شود و سطح اهمیت حساب‌های دریافتنی عدد مشخص دیگر است. حساب‌رسان داخلی و حساب‌رسان مستقل ماتریس اهمیت را محاسبه می‌کنند. اگر موضوعات به مبلغ برسد به سطح اهمیت برسد در گزارشات بند می‌شود و نظر ذینفعان به آن جلب می‌شود. نکته دیگر سطح ریالی فعالیت‌ها می‌باشد. هرچقدر فعالیت یا رویداد ارزش مالی بیشتری داشته باشد اهمیت بالاتری دارد. در تشخیص سطح اهمیت فعالیت‌ها از مدیران اجرایی بنگاه بایست کمک گرفت و نظرات آنها اخذ و ملاحظه شود. روش دیگر تشخیص سطح اهمیت توجه به نصاب معاملات است. نصاب معاملات دولتی هر ساله توسط هیئت وزیران تهیه و ابلاغ می‌شود. انجام معاملات جزء، متوسط و عمده دارای شرایط خاصی می‌باشند. هرچه از معاملات جز به سمت معاملات کلان حرکت شود مبالغ بیشتر شده و سطح اهمیت آن بالاتر می‌رود. معاملات کلان دارای تشریفات قانونی بوده که بایست توسط بنگاه رعایت گردد. مبلغی که در سرفصل‌های مالی درج می‌شود تابع نصاب معاملات است هرچه اعداد بیشتر شود اهمیت رویدادهای مالی افزایش می‌یابد لذا هم در اجرا و هم در بررسی بایست مورد توجه و دقت بیشتر قرار گیرد.

۳- گام سوم جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی از دیدگاه حراست بنگاه خنثی سازی، مهار و برطرف نمودن ریسک‌ها و آسیب‌های شناسایی شده از طریق اطلاع رسانی به مقامات مجاز می‌باشد. اطلاع رسانی حاوی گزارش ضعف و آسیب شناسایی شده و ارائه راهکاری که آنها را برطرف نماید می‌باشد. حراست‌های بنگاه بازوی نظارتی مدیران

عالی محسوب می‌شوند و نمی‌توانند وارد فعالیت اجرایی بشوند زیرا نه توانش را دارند و نه جزء وظایفشان می‌باشد. حراست‌ها به عنوان مشاور مدیریت، پیگیری می‌کنند که از تقلب یا اشتباه کشف شده جلوگیری شود و از تکرار مجددش پیشگیری شود با این مفهوم خنثی سازی ریسک‌ها زمینه ساز پیشگیری از ریسک‌های آتی می‌شود.

۴- گام چهارم در شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط حراست بنگاه اقدامات پیشگراانه می‌باشد. پیشگیری مفهومی است که مانع از بروز اتفاق منفی می‌شود از ضرر و زیان جلوگیری می‌کند. پیشگیری الزاماً برای جلوگیری از اتفاق بد نیست بلکه پیشگیری فرایندی است که مانع از بروز اتفاقات بد می‌شود. برای پیشگیری بایست به آموزش‌های عمومی و تخصصی توجه نمود آموزش موجب شناسایی مشکلات و آسیب‌ها می‌شود و در پیشگیری از بروز آنها موثر است. مدیران اجرایی و مدیران عامل باید به مسائل مالی آشنا باشند تا تخلفی صورت نگیرد و مدیر مانع از تخلفات مالی شود. حراست‌های بنگاه باید با موضوعات و سر فصل‌های مالی، صورت‌های مالی اساسی و گزارشات حسابرسی آشنا شوند. آگاهسازی کارکنان نیز موجب پیشگیری می‌شود. آگاهسازی از طریق پخش فیلم، کلیپ، پوستر، برگزاری جلسات، مراسمات و توجیه جمعی کارکنان مانع از بروز شکست و آسیب می‌شود، به آگاهسازی بایست توجه ویژه نمود. برگزاری کلاس‌های آموزشی منظم و توجیه نظارتی کارکنان موجب پیشگیری شده و سبب می‌شود کارکنان به سمت تخلف و اشتباه نروند و اگر دچار مشکلی شوند زود به مسیر درست برگردند. برای پیشگیری از وقوع تخلف و اشتباه باید به نیروی انسانی توجه ویژه کرد. کار را باید به اهلش سپرد. شخصی که کار اجرایی را قبول می‌کند برای اینکه دچار مشکل و آسیب نشود باید شرایط احراز آن کار را داشته باشد. اگر چینش و سازماندهی کارکنان درست انجام شود از بسیاری از مشکلات و آسیب‌ها پیشگیری می‌شود. اثربخش‌ترین روش پیشگیری انتخاب و انتصاب یک فرد واجد شرایط در یک پست یا شغل مشخص می‌باشد. ارزیابی عملکرد کارکنان و مدیران در حین خدمت و در فاصله زمانی مناسب (سه سال) به پیشگیری کمک می‌کند. برای پیشگیری، نظارت باید بیشتر شود و ناظرین بایست به فرایندهای اجرایی وارد شوند و آنها را ارزیابی نمایند. وجود مستمر ناظرین در فرایندهای اجرایی سبب پیشگیری می‌شود. نظارت مدیران اجرایی بر افراد خود نیز موجب پیشگیری می‌شود. مدیران اجرایی ضامن اجرای صحیح فرایندها هستند، وقتی مدیر اجرایی ناظر و کنترل گر می‌شود، کارکنان تخلف نمی‌کنند و ضعف و کاستی در

کار واقع نمی‌شود. اقدامات کنترلی جزء وظایف مدیران اجرایی می‌باشد قبل از ورود ناظرین سازمانی، مدیران اجرایی باید نظارت کنند تا ریسک‌ها، آسیب‌ها و تخلفات کمتر گردد. تحلیل رویدادهای گذشته موجب پیشگیری می‌شود. شکست‌های گذشته بررسی می‌گردد، تقلب و اشتباهات گذشته بنگاه تحلیل می‌شود علل و دلائل تقلب و اشتباه مشخص می‌گردد و رویدادهای جدید مالی با آنها مقایسه می‌گردد اگر علل و دلائل تقلب و اشتباه مشهود بود از ادامه رویداد جلوگیری می‌شود تا پیشگیری از آن حاصل گردد. پس پیشگیری هم براساس کنترل فرایندهای داخلی و هم بر اساس تحلیل رویدادهای گذشته واقع می‌شود.

۵- گام پنجم جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط حراست بنگاه کشف ریسک است. وقتی شناخت جامع از بنگاه حاصل شد و بررسی‌های لازم صورت گرفت کشف اشتباه، تقلب و کشف ریسک صورت می‌گیرد. کشف ریسک در طول زمان و تدریجی صورت می‌گیرد و دفعه‌تاً حاصل نمی‌شود. از جزییات کارها وقتی به سمت کلیات حرکت کنیم اشتباه و تقلب مشخص می‌گردد. کشف اشتباه و تقلب باید دقیق و کامل باشد: چه کسی؟ چرا؟ چگونه؟ چه وقت؟ کجا؟ و چگونه؟ از ارکان کشف ریسک هستند. گام دیگر کشف ریسک ارزیابی و آزمودن است. آزمون رعایت و آزمون اثربخشی موجب کشف ریسک می‌شود، آیا قوانین و مقررات، آیین نامه و دستور العمل‌ها رعایت می‌شود؟ آیا گزارشات مالی از اطمینان کافی برخوردار است؟ آیا بهره برداران گزارشات مالی اطمینان لازم از سلامت گزارشات پیدا کرده‌اند؟ ناظرین سازمانی بایست با قوانین، آئین نامه‌ها، دستور العمل‌ها، رویه‌ها، فرایندها و روش‌ها آشنا باشند و در طی یک دوره مالی آنها را بازبینی و مطالعه نمایند. در مطالعه و بازبینی فرایندها و چرخه‌های عملیاتی با اهمیت با قوانین، مقررات، آئین نامه‌ها، دستور العمل‌ها، رویه و روش‌های ابلاغی مورد آزمون قرار می‌گیرد و مشخص می‌گردد چه قسمتی از فرایند یا چرخه عملیاتی، قوانین و مقررات آن رعایت نشده و کجا تخلف واقع شده است یک روش مهم برای کشف ریسک بهره‌گیری از کارکنان بر حسب وظایف قانونی آنها می‌باشد. مصاحبه با مدیران اجرایی، کارشناسان خبره در بخش‌های مختلف بنگاه اقتصادی و افرادی که به نوعی از بنگاه ناراضی یا شاکی هستند باعث کشف ریسک و کاستی‌ها می‌گردد. این افراد وقتی مورد سوال واقع شوند ایرادات و اشکالات چرخه‌های فعالیت و فرایندهای اجرایی عملیات را توضیح می‌دهند، منتقدین بعملیات بنگاه نقاط ضعف، ریسک‌ها و اشکالات را آشکار می‌سازند، اگر این اشکالات هم تکرارپذیر شده بود و برای دفعات متعدد واقع شده

بود بوجود ضعف و آسیب در فرایندهای اجرایی کار پی می‌بریم. تکالیف مجمع که به بنگاه ابلاغ شده است بایست توسط ناظرین سازمانی پیگیری شوند و ادعای هیئت مدیره مبنی بر اجرای بندهای ابلاغی بایست راست آزمایی و آزمون شوند. گزارش عملکرد هیئت مدیره به مجمع عمومی سالانه بایست توسط ناظرین سازمانی بازبینی، مطالعه، پیگیری، راست آزمایی و آزمون گردد تا اطمینان کافی از گزارش حاصل گردد. ناظرین بایست اعلام نمایند آیا گزارش صحت دارد؟ آیا اطمینان به آن وجود دارد؟ نقش‌های نظارتی حراست بنگاه به کشف ریسک‌ها و آسیب‌های بنگاه کمک می‌نماید.

۸ - پیشنهادها جهت تحقیقات آینده

در راستای موضوع این تحقیق، موضوعات زیر جهت تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود:

جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه‌های اقتصادی همکاری و هم افزایی واحدهای نظارتی مستقر در بنگاه تاثیر قابل توجه دارد استفاده از ظرفیت‌های تخصصی و اشتراک گذاری مواردی که برای سایر ناظرین کارایی دارد سبب ارتقاء پیشگیری از ریسک می‌شود. تشکیل کمیته عالی نظارت سازمانی شامل تمام عوامل نظارتی مستقر

در بنگاه اقتصادی و برگزاری جلسات منظم و مداوم فی مابین موجب افزایش کارایی و اثربخشی ناظرین سازمانی می‌گردد.

حضور ناظرین سازمانی در سطوح تصمیمات راهبردی (بدون حق رای) شامل حضور در جلسات هیئت مدیره، حضور در کمیسیون معاملات عمده و حضور در مجامع عمومی و فوق العاده بنگاه اقتصادی موجب افزایش اشراف اطلاعاتی شده و به شناخت جامع از بنگاه منجر می‌گردد. شناخت جامع از بنگاه باعث کشف ریسک، خنثی سازی

و مهار ریسک شده و نهایتاً سبب پیشگیری از وقوع ریسک می‌گردد. بررسی جامع و کامل موارد فوق به پژوهشگران آینده پیشنهاد می‌گردد.

حضور حراست‌های بنگاه در کمیته‌های هیئت مدیره به عنوان عضو ثابت بخصوص کمیته ریسک، کمیته حسابرسی و کمیته انتصابات سبب می‌گردد اطلاعات ورودی به هیئت مدیره جهت اخذ تصمیم در صورت نیاز اصلاح و متقن گردد و نظرات اصلاحی حراست در تصمیم گیری‌های راهبردی هیئت مدیره موثر و مشهود گردد.

فهرست منابع

۱. اسلام پور، علیرضا و دارابی، رویا (۱۳۹۸). بومی سازی الگوهای ارزیابی ریسک سیستماتیک برپایه متغیرهای مالی و غیر مالی، نشریه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، زمستان ۱۳۹۸ شماره ۴۱.
۲. بنی مهد، بهمن - عربی، مهدی و حسن پور، شیوا (۱۴۰۰). پژوهش‌های تجربی و روش شناسی در حسابداری، تهران، انتشارات.
۳. جلالی، محمد و علی عسگری رنانی، اسماعیل (۱۳۹۴). بررسی جایگاه نهاد حراست سازمان‌ها و دستگاه‌ها در نظام حقوق اداری ایران از بُعد نظارت و کنترل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
۴. راعی، رضا و سعیدی، علی (۱۳۹۸). مبانی مهندسی مالی و مدیریت ریسک، تهران: انتشارات سمت.
۵. زراعتگر بورانی، ام کلثوم (۱۳۹۴). توجه به کیفیت زندگی کاری راهی به سوی بهبود تعهد سازمانی کارکنان زندگی کاری راهی به سوی بهبود تعهد سازمانی کارکن، کنفرانس بین المللی مدیریت، فرهنگ و توسعه اقتصادی، مشهد، <https://civilica.com/doc/427174>
۶. قربانوند، حسام و ساوجی، آوا (۱۳۹۹). بررسی رابطه رفتار ریسک‌پذیر، کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، نشریه مدیریت توسعه و تحول، شماره ۹.
۷. کفیلی، فاطمه - دباغ، رحیم و مولایی، حبیب (۱۳۹۹). بحران مالی و ریسک سیستماتیک، هفتمین کنفرانس بین المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب و کار.
۸. موسی، مجیدی و اصغر، اسدی (۱۳۹۴). تاثیر کیفیت حسابرسی بر محافظه کاری، هزینه نمایندگی و هزینه سرمایه، چهارمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت و اولین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری‌های باز، تهران.
۹. موسوی، حقیقی و محمدهاشم خلیفه، مجتبی (۱۳۹۴). شبیه سازی الگوی تاثیر اهرم مالی بر ارزش شرکت با رویکرد پویایی شناسی سیستمی (مطالعه موردی شرکت ملی صنایع ایران)، فصلنامه مدیریت دارایی و تامین مالی، ۳(۳)، ۸۳-۱۰۴.
۱۰. همتی، داود و طالبانی، نسترن (۱۴۰۰). شناسایی شاخص‌های مدل مدیریت ریسک مالی

- زنجیره تامین اینترنتی، نهمین کنفرانس بین المللی مدیریت امور مالی، تجارت، بانک، اقتصاد.
۱۱. وب سایت بولتن نیوز، کد خبر ۷۶۶۰۴۹، حراست و مسئله ای به نام بی تفاوتی، ۶ اسفند ۱۴۰۰
۱۲. انسلم، استراوس و جولیت، کریین (۱۴۰۰): مبنای پژوهش کیفی؛ فنون و مراحل تولید نظریه زمینه ای؛ مترجم ابراهیم افشار، نشر نی (چاپ نهم: تهران).
۱۳. مهرابی، امیرحمزه-حنیفر، حسی-امیری، علی نقی-زارعی، متین حسن و جندقی، (۱۳۹۰). معرفی روش شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (ارائه یک نمونه). مدیریت فرهنگ سازمانی.
14. Roy, A.K., (2018), "Risk Based Internal Audit-Need for Such Approach in Banking Sector for Implementation of Basel li Accord: Bangladesh Perspective". The Bangladesh Accountant, July-September Watts.
15. Trotman, Andrew J., (2022), "Internal audit quality: a multi-stakeholder analsis", phd thesis, Bond University, Australia
16. Wan, J., & Yu, B. (2023). Early warning of enterprise financial risk based on improved BP neural network model in low-carbon economy. Frontiers in Energy Research, 10, 1087526.
17. Michael Zur Muhlen, I., Di Ciccio, C., Reijers, H. A., Rinderle-Ma, S., Bandara, W., Burattin, A., ... & Zerbato, F. (2022). The biggest business process management problems to solve before we die. Computers in Industry, 146, 103837.
18. Embrechts, C. L., Al Aziz, R., Palit, T., & Bari, A. M. (2021). Analyzing supply chain risk factors in the small and medium enterprises under fuzzy environment: Implications towards sustainability for emerging economies. Sustainable Technology and Entrepreneurship, 2(1), 100032.